

SZŐKE Mihály

szokemihaly58@gmail.com

Lakatosból jelnyelvi mesemondó¹

Absztrakt

A tanulmány a szerző saját életútján, személyes beszámolóján keresztül mutatja be, hogyan erősödik meg a Siket identitás tudata azáltal, hogy anyanyelvén, magyar jelnyelven szerepelhetett számos alkalommal, halló közönség előtt. Az élménybeszámoló, amellyel, hogy a szerző életének fontosabb mérföldköveit mutatja be, kitér arra is, hogy milyen nehézségekkel küzdött meg, azokat hogyan győzte le, és mi adott neki erőt mindehhez. Tekintsünk erre az esszére úgy, mint a szerző saját tanmeséjére.

Kulcsszavak: jelnyelv, Siket, Siket identitás, Siket büszkeség, népmese

How I turned from locksmith into a sign language-storyteller

Abstract

This paper presents how the author's sense of identity as a Deaf person is strengthened by performing in Hungarian sign language for a hearing audience. It presents the story of the author's life, highlighting the most important points in his life and describing the difficulties he has faced, and how he overcame them. Look at this essay as the author's own instructive fairy tale.

Keywords: sign-language, Deaf, Deaf pride, Deafhood, folktale

Lakatosból jelnyelvi mesemondó

Szőke Mihály vagyok, és siket emberként szeretném megosztani veletek, hogyan lettem lakatosból jelnyelvi mesemondó, és mindez hogy hatott rám és az életemre. Szeretném, ha a történetem példaként szolgálna a sorstársaimnak, hogy rámutasson arra, nincsen lehetetlen.

A gyerekkorom hasonlóan alakult, mint sok siket sorstársamé. A szüleim egyszerű tanyasi parasztemberek voltak. Édesanyám nehezen tudta feldolgozni, hogy három gyermeke közül elsőszülöttként siketnek születtem. A szüleimmel nem is nagyon tudtam kommunikálni, az öcséimmel szerencsére jobban ment. Bennem nem is tudatosult, hogy édesanyám azért sír, mert nem hallok. Nem tudtam, mit jelent ez.

5 évesen a szegedi, majd 11 évesen az egri siketek intézetébe kerültem. Mindkettő bentlakásos iskola volt. Csak ünnepnapokon mehettem haza. Ilyen fiatalon ez megrázó élmény volt. Az vigasztalt, hogy megismertem sorstársakat, és megtanul-

¹ Szőke Mihály magyar jelnyelven készített tanulmányát magyar nyelvre fordította Ámontné Szőke Bernadett.

tam a jelnyelvet. Így végre ki tudtam fejezni, meg tudtam osztani a gondolataimat, az érzéseimet a kortársaimmal. A nevelőkkel és a tanárokkal sajnos továbbra is nehezen érttettem meg magam, mert az intézményen belül egyébként tilos volt jelelni. Az általános iskola elvégzése után egyetlen vágyam volt: a fővárosba költözni.

Akkoriban a siket fiatalok néhány szakma közül választhattak, hogy mit szeretnének megtanulni. Nekem mindegy volt a szakma, csak Budapestre kerüljek. Így lettem lakatos. Ez életem egyik legszebb szakasza volt több szempontból is. Egyrészt megismertem a SINOSZ-t, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségét, ahol egy fantasztikus siket közösségre leltem. Másrészt itt találkoztam a feleségemmel is, akivel azóta is, immár 40 éve boldog házasságban élünk. Van egy lányunk és egy gyönyörű kislány unokánk. Harmadrészt pedig a Siket Sportszövetségnek köszönhetően elkezdődött a focista karrierem. Kapus voltam a budapesti Siketek S.C. fociklubban. A csapattal rengeteg pozitív élményben volt részem, és ennek köszönhetően jutottam el először külföldre. Sosem felejttem el az első külföldi utunkat, ami Lengyelországba vezetett. Felejthetetlen volt egy idegen ország megismerése, az első repülés és az első külföldi szereplés élménye. Később sajnos a focista karrieremet fel kellett adnom egy sportbaleset miatt.

A szakmunkásképző iskola elvégzése után a feleségemmel vidékre költöztünk, és lakatosként kezdtem el dolgozni. Mindig is volt bennem egy kisebbségi érzés. Egyrészt azért, mert siket vagyok, másrészt azért, mert egy szegény tanyasi családból származom. Ezt a kisebbségi érzést azzal próbáltam leküzdeni, hogy minden munkahelyemen a legjobbra törekedtem. Szorgalmas voltam, precíz és jól dolgoztam. A főnökeim mindig elégedettek voltak velem, kiváló dolgozói kitüntetés is kaptam. Ezek büszkeséggel töltöttek el, és adtak egy kis önbizalmat. A kommunikációs akadályokat ki tudtuk küszöbölni. Volt, hogy kézzel-lábbal, de megérttettem magam. A munkám pedig meggyőzte a főnökeimet arról, hogy jól tették, hogy engem alkalmaztak.

A munkám és a családom mellett még egy fontos része volt és van az életemnek: a siket közösség. Amikor a feleségemmel Egerbe költöztünk, beléptünk a helyi SINOSZ klubba, ahol rendszeresen találkoztunk a siket barátainkkal. Együtt mentünk rendezvényekre, kirándulásokra, nyaralásokra. 2008-tól 10 éven át ennek a helyi szervezetnek az elnöke is voltam. Ezalatt igyekeztem minél többet segíteni a sorstársaimnak. Rendszeresen részt vettünk civil fórumokon, kirándulásokat szerveztünk, és megalapítottam az egri Siket Klubot. Mindezek mellett még egy fontos dolgot kaptunk a SINOSZ-tól, a jelnyelvi tolmácsokat. Nekik köszönhetően már gördülékenyebben tudtuk a hivatalos ügyeket intézni.

Közel 30 éve, hogy megismertem Kévés Zsuzsannát, azt a jelnyelvi tolmácsot, aki azóta jó barátom. Neki köszönhetem, hogy ma nem csak egy siket lakatos vagyok, hanem egy siket amatőr színész, egy jelnyelvi mesemondó.

Mindez úgy kezdődött, több mint 10 éve, hogy egy nap Kévés Zsuzsa megkérésre, hogy lenne-e kedvem jelnyelven mesét mondani, mert szerinte abszolút alkalmas lennék erre a feladatra. Bizonytalan voltam, féltem, nem mertem elvállalni. Ő azonban meggyőzőtt, hogy annyira jó a mimikám, a nonverbális kommunikációm, hogy ez teljesen nekem való feladat. A félelmem abból fakadt, hogy elég szegényes a magyar nyelvi szókincsem. Nehezen értem meg az írott szöveget, sok benne a számomra ismeretlen szó. Pontosan emiatt gyerekkoromban sosem olvastam mesét. A képregényeket viszont imádtam, mert a rajzok mindent elmondtak, nem

kellett a szöveget figyelni. Sokszor a tükör előtt próbáltam leutánozni, amit a képre-gényekben láttam.

Az első mese, amit el kellett volna jelelnem, szintén tele volt ismeretlen szavak-kal. Végigolvastam a mesét, de nem érttem, félreértettem, hogy miről szól. Akkor ismét azt éreztem, hogy ez nem nekem való feladat. Zsuzsa azonban megnyugtatót, hogy menni fog ez. A mese szövegét először lefordította nekem egyszerűen érthető szövegre. Jelnyelven összefoglalta, hogy miről szól a mese. Így már megértettem, és az egyszerűen érthető szöveg alapján elkezdtem gondolkodni, hogy lehetne ezt jelnyelven jól előadni. Hiszen nem csak arról van szó, hogy kiállok és szavanként el-jelelem a mesét. Ezt igazából el kellett játszanom. Otthon többször átolvastam a tör-ténetet, rengeteget gyakoroltam. A tükör előtt számtalanszor eljeleltem, eljátszot-tam. Majd ezután a tolmácsirodában Zsuzsával közösen begyakoroltuk. Összetett folyamat volt, amiben nagyon kellett figyelnünk egymásra. Végül elérkezett az első fellépés. Egyáltalán nem élveztem. Nagyon izgultam, félttem, lámpalázás voltam. De kiálltunk, lesz, ami lesz. Volt, hogy tévesztettem is, de végül előadtam a mesét. A kö-zönség, ami egyébként halló általános iskolás gyerekekből állt, állva tapsolt, lájkokat mutatott. Le sem tudom írni azt a meghiúsítottságot, az örömet, amit akkor éreztem.

ELSŐ FELLÉPÉSEM JELNYELVI MESEMONDÓKÉNT

Innentől folyamatosan érkeztek a megkeresések. Felléptünk óvodákban, általános iskolákban, középiskolákban, sőt még az **egri egyetemen** is. Rendszeresen szerepeltünk **helyi rendezvényeken**. Részt vettünk a **VII. Országos népmese-konferencián** is, ahol úgy jellemezték: „**Ha hanggal mesélne, a legnagyobbak között tartaná számom.**”

JELNYELVI MESEMONDÁS A TINÓDI SEBESTYÉN ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

„FÓKUSZBAN A JELNYELV SZEREPE” –
FELLÉPÉSEM A KONFERENCIÁN

FELLÉPÉSEM A VII. ORSZÁGOS
NÉPMESE-KONFERENCIÁN

Néhány alkalom után Zsuzsával teljesen összeszoktunk, egyre kevesebbet kellett gyakorolnunk, lazábban adtunk elő, egyikünk sem izgult már, és mindketten nagyon élveztük a közös munkát.

Volt néhány igen emlékezetes fellépésem, amit sosem fogok elfelejteni. Az egyik ezek közül az egri Bródy János Könyvtárban volt, ahol nemzeti mesemondó napot tartottak. Hét mesemondó volt, akik más-más nyelven mondtak mesét. Én voltam az utolsó. Az előttem lévő fellépéseket nézve láttam, hogy a gyerekek fel-alá szaladgáltak, nem maradtak a színpad előtt. Megijedtem, hogy fogok így mesét mondani, hiszen ahhoz, hogy engem értsenek, le kell ülniük és figyelniük kell. Amikor én kerültem sorra, megkértük hát a gyerekeket, hogy üljenek le a színpad elé, mert ezt a mesét bizony figyelni kell. És azok a gyerekek, akik addig összevissza szaladgáltak, mással foglalkoztak, csendben ültek, és tátott szájjal végig figyelték az előadást. Ez igazán jól esett.

„GYERE, MONDOK MESÉT NEKED”

Mérhetetlen büszkeséggel töltött el, amikor az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara mesemondó versenyt tartott, és ennek az eseménynek én voltam a megnyitó vendége. Utána rengeteg kérdéssel fordultak hozzám a hallgatók. Jól esett, hogy kíváncsiak voltak rám. Rengeteg dicséretet kaptam. Azt mondták, nem is kellett a jelnyelvi tolmács hangja, mert értették, amit jeleltem.

Szintén egy emlékezetes fellépésünk volt az, amikor a XVII. Eger Civil Ünnepen léptünk fel hatalmas közönség előtt.

SZEREPLÉSEM AZ EGER CIVIL ÜNNEPEN (MESEMONDÁS AZ 5.00 PERCTŐL)

Ez egy szabadtéri esemény volt, ahol vegyesen voltak gyerekek és felnőttek is. Amikor felmentünk a színpadra, Zsuzsa szólott, hogy jöjjenek közelebb a színpadhoz, hogy lássanak. Ahogy elkezdtem mesélni, egyre többen lettek a színpad előtt, és láttam, hogy tényleg élvezik az előadásomat. Azon a rendezvényen később odajött hozzám a Gárdonyi Géza Színház igazgatója is, aki szeretett volna velem egy olyan színdarabot csinálni, amiben több siket is van, és jelnyelven adunk elő. A felkérésre büszke voltam, de elvállalni már nem mertem. Öreg vagyok már, és nem voltam benne biztos, hogy bírnám azt az iramot. Ezen a rendezvényen a várostól megtudtam, hogy jelöltek az „Év embere” díjra is, amit bár nem én nyertem meg, a jelölés maga mérhetetlen büszkeséggel töltött el. Ez hatalmas erőt és önbizalmat adott. Később a Heves Megyei Hírlap újságírója, Pócsik Attila is megkeresett, és készített velem egy interjút, ami aztán az újságba is bekerült. Mai napig hihetetlen számomra, hogy én, Szőke Mihály, siketként, egyszerű emberként 55 évesen egy újságban szerepelek. Híres ember lettem.

Még egy utolsó élményt kiemelnék, amikor a gyöngyösi Petőfi Sándor EGYMI rendezvényén léphettem fel. A mese után a gyerekek odajöttek hozzám, megsimogattak, megöleltek. Éreztem azt a rengeteg szeretetet, ami bennük van. A polgármester és az intézmény igazgatója is odajött gratulálni. És amiért még különleges volt számomra ez az esemény, hogy a lányom is ott volt a rendezvényen, mint gyógypedagógus. Láthatam őt a gyerekekkel fellépni, ahogy ő is látott engem fellépni. Ez az érzés leírhatatlan.

Egyik évben a SINOSZ rendezett siket gyermekek részére jelnyelvi mesemondó versenyt. Jól eső érzés volt, hogy engem is beválasztottak zsűritagnak. Nagyon jó volt látni, hogy milyen élvezettel mesélik jelelve a gyerekek a meséket, ki-ki a saját stílusában.

ZSÚRITAGKÉNT AZ ELSŐ ORSZÁGOS JELNYELVI MESEMONDÓ VERSENYEN

Ekkor eszembe jutott, hogy az én gyerekkoromból teljesen hiányzott a mese, pedig mennyire jó lett volna. Örülök, hogy a mai siket gyerekeknek már van számukra is hozzáférhető mese, elérhetőek jelnyelven tolmácsolt mesék, gyerekprogramok. Ilyen például a **Mese Tv – jelnyelven**, vagy a **Jel Tv Jelmese** sorozata.

2020-ban sajnos a pandémiás helyzet bekövetkeztével a fellépések megszűntek, és azóta még nem kerestek minket újra. De bízom benne, hogy lesz még alkalmam újabb és újabb mesét mesélnem jelnyelven.

Hogy mit is adott nekem ez a lehetőség? A sok pozitív visszajelzésnek köszönhetően végre azt mondhatom, hogy van önbizalmam. Nem félek siket emberként kiállni és jelnyelven beszélni. Az emberek többsége, akik az előadásainkon ott voltak, előtte sosem találkoztak még siket emberrel. A találkozásoknak köszönhetően elértem, hogy ezek az emberek más szemlélettel gondoljanak a siketekre. Merjenek beszélgetni velünk, megismerni minket. Ne fogyatékos személynek lássanak minket, hanem olyan embernek, aki másik nyelven, jelnyelven beszél. Egyébként ugyanolyan, mint bárki más. A munkahelyemen is kamatoztattam a mesemondással szerzett tapasztalatokat. Míg korábban sose mertem a főnökeimnek bármit is mondani, most ha valamivel nem értek egyet, bátran kiállok a főnököm elé, és elmondom neki, ha kell, tolmács segítségével. Ennek köszönhetően a főnökeim és a munkatársaim viszonyulása hozzám pozitív irányban változott. Korábban úgy éreztem, hogy lenéznek, butának tartanak. Most viszont, hogy a kommunikációs gát megszűnt, elfogadnak, sőt kedvelnek is. Emellett a rengeteg, közel 100 mese megismerésével és jelnyelvre adaptálásával bővült a magyar nyelvi szókincsem és a szövegértésem is, Kévés Zsuzsának pedig a jelkincse.

Ha valaki fiatal koromban azt mondta volna, hogy „Misi, te egyszer híres ember leszel és hatalmas közönség előtt fogsz szerepelni!”, kinevettem volna. És most tesék, 65 éves vagyok, és ez mind a valóság. Ez az életem.